

KOMPENDIUM OBČANSKÉHO PRÁVA

SVAZEK PRVNÍ

OBEČNÁ ČÁST
RODINNÉ PRÁVO

JAN PAULY A KOLEKTIV

Plzeň 2024

FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

KOMPENDIUM OBČANSKÉHO PRÁVA

Svazek první – Obecná část. Rodinné právo

AUTORSKÝ KOLEKTIV:

doc. JUDr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

hlava třetí kapitola III

JUDr. Denisa Kotroušová

hlava osmá kapitola III § 3 písm. B a kapitola V, hlava devátá kapitola IV § 2 písm. C (vi) a hlava desátá kapitola II a kapitola III

doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

hlava první kromě kapitoly III § 1 až § 5, hlava druhá kromě kapitoly II § 5 písm. F, hlava třetí kromě kapitoly III, hlava čtvrtá, hlava pátá a hlava šestá

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

hlava první kapitola III § 1 až § 5, hlava sedmá, hlava osmá kromě kapitoly III § 3 písm. B a kapitoly V, hlava devátá kromě kapitoly IV § 2 písm. C (vi) a hlava desátá kromě kapitoly II a kapitoly III

JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.

hlava druhá kapitola II § 5 písm. F

Jednotlivé části této publikace vyjadřují vlastní právní názory těch autorů, kteří je sepsali, jak je shora uvedeno, a nemusí být vždy totožné s názory ostatních autorů této publikace.

ISBN 978-80-261-1209-9

ISBN 978-80-261-1210-5 (šitá vazba)

© doc. JUDr. Jan Pauly, CSc. a kolektiv, 2024

OBSAH

Předmluva	1
------------------------	---

DÍL PRVNÍ. OBECNÁ ČÁST

Hlava první. Všeobecná pojednání	6
I. Občanské právo v systému práva, jeho předmět a systém	6
§ 1 Systém (třídění) práva	6
§ 2 Hmotné a procesní právo	8
§ 3 Soukromé a veřejné právo	9
§ 4 Právní odvětví soukromého práva a jeho systém	13
§ 5 Předmět a systém občanského práva	18
II. Základní zásady občanského práva	21
§ 1 Obecně o zásadách občanského práva	21
§ 2 Tradiční základní zásady občanského práva	24
§ 3 K otázce dalších základních zásad občanského práva ...	28
§ 4 Legislativní řešení základních zásad soukromého práva ..	31
III. Prameny občanského práva a výklad jeho norem	34
§ 1 Obecně o pramenech občanského práva a přístupu k nim	34
§ 2 Stručný přehled historického vývoje pramenů občanského práva	35
§ 3 Obecné vymezení pramenů občanského práva v ČR	40
§ 4 Konkrétní přehled pramenů občanského práva v ČR	43
A. Vnitrostátní prameny občanského práva	43
B. Mezinárodní prameny občanského práva	46
C. Prameny občanského práva na úrovni práva evropského	47
§ 5 Struktura občanského zákoníku	49
§ 6 Výklad občanskoprávních norem	51
A. Přehled interpretačních nástrojů	51
B. Vlastní zákonná interpretační pravidla	53
C. Analogie	56
D. Souhrnná vysvětlení	58

IV. Občanskoprávní vztahy	60
§ 1 K pojmu a významu občanskoprávního vztahu	60
§ 2 K třídění občanskoprávních vztahů	62
§ 3 Právní základy a prvky občanskoprávních vztahů	63
Hlava druhá. Právní skutečnosti	65
I. Pojem a třídění právních skutečností	65
§ 1 Pojem právní skutečnosti	65
§ 2 Třídění právních skutečností	67
II. Právní jednání	69
§ 1 Pojem právních jednání a jejich výklad	69
§ 2 Třídění právních jednání	71
§ 3 Obsah právních jednání	77
A. Obecně o složkách právních jednání	77
B. Podmínky a jiná vedlejší ustanovení v právních jednáních	77
§ 4 Náležitosti právních jednání	80
A. Obecně o náležitostech právních jednání	80
B. Náležitosti subjektu	81
C. Náležitosti vůle	82
D. Náležitosti projevu vůle	85
E. Náležitosti předmětu právního jednání	86
F. Náležitost absence vady jednání ke škodě věřitele ..	88
§ 5 Následky nedodržení náležitostí právních jednání	88
A. Obecně o následcích nedodržení náležitostí právních jednání	88
B. Nicotnost právního jednání	89
C. Absolutní neplatnost právního jednání	91
D. Relativní neplatnost právního jednání	95
E. Společná pravidla týkající se neplatnosti právních jednání	97
F. Relativní neúčinnost právního jednání	99
G. Povinnost poskytnout přiměřenou náhradu	106
H. Povinnost nahradit újmu, resp. škodu	106
III. Jiné právní skutečnosti než právní jednání	107
§ 1 Protiprávní jednání	107
§ 2 Konstitutivní rozhodnutí orgánu veřejné moci	108
§ 3 Vytvoření věci, včetně díla	109
§ 4 Právní události	110

A. Obecně k právním událostem	110
B. Čas jako právní událost	111
§ 5 Protiprávní stavy (exkurs)	114
IV. Promlčení a prekluze	115
§ 1 Pojmová vymezení	115
A. Promlčení	115
B. Prekluze	118
§ 2 Výjimky z pravidel promlčení	119
§ 3 Práva podléhající promlčení	121
§ 4 Promlčecí lhůta	123
A. Druhy a délky lhůt	123
B. Počátek promlčecí lhůty a jeho odklad	126
C. Stavení promlčecí lhůty	127
D. Přetržení promlčecí lhůty	127
E. Konec promlčecí lhůty a jeho odklad	128
F. Nové promlčecí lhůty po marném uplynutí promlčecí lhůty	129
Hlava třetí. Subjekty	131
I. Obecně o osobách	131
§ 1 K různým pojmům osob	131
§ 2 Způsobilosti osob	133
II. Fyzické osoby	135
§ 1 Právní osobnost	135
A. Vznik a trvání	135
B. Zánik	137
§ 2 Svěprávnost	140
A. Úplná svěprávnost	140
B. Neúplná svěprávnost	141
C. Podpůrná opatření (exkurs)	144
§ 3 Deliktní způsobilost	147
§ 4 Ochrana osobnosti	148
A. Pojmová vysvětlení	148
B. Normativní ochrana	150
C. Institucionální ochrana	151
D. Okruh chráněných hodnot	153
III. Právnícké osoby	159
§ 1 Pojem	159
§ 2 Charakteristické rysy právnícké osoby	161

A. Obecně	161
B. Právní osobnost	161
C. Otázka svéprávnosti a způsobilosti k deliktnímu jednání právnické osoby	162
D. Předmět činnosti	163
E. Organizační struktura	165
§ 3 Státní příslušnost právnické osoby	166
§ 4 Identifikační znaky právnické osoby	167
A. Obecně	167
B. Název	167
C. Sídlo	169
D. Identifikační číslo osoby	169
§ 5 Založení a vznik právnické osoby	170
A. Obecně	170
B. Veřejné rejstříky	175
§ 6 Orgány právnické osoby	176
A. Obecně	176
B. Volené orgány a jejich členové	177
(i) Obecně	177
(ii) Statutární orgán	183
§ 7 Zrušení a zánik právnické osoby	187
A. Zrušení	187
B. Likvidace	189
C. Zánik	191
§ 8 Přeměny právnické osoby	191
A. Obecně	191
B. Fúze	194
C. Rozdělení	195
D. Převod jmění na společníka	196
E. Změna právní formy	196
F. Přeshraniční přemístění sídla	197
§ 9 Třídění právnických osob a jejich základní charakteristiky	198
A. Obecně	198
B. Spolek	200
C. Nadace	203
D. Nadační fond	207
E. Ústav	208
§ 10 Stát jako právnická osoba	209

IV. Podnikatelé a spotřebitelé	210
§ 1 Podnikatel	210
A. Pojmová vymezení	210
B. K související úpravě podnikatele	213
§ 2 Spotřebitel	214
A. Pojmová vymezení	214
B. K související úpravě spotřebitele	215
Hlava čtvrtá. Zastoupení	217
I. Obecně o zastoupení	217
§ 1 Pojem, účel a rozřídění zastoupení	217
§ 2 Obecná pravidla pro zastoupení	220
II. Smluvní zastoupení	222
§ 1 Základní pojmy smluvního zastoupení a jejich specifikace	222
§ 2 Nemožnost dovolat se nedostatků zmocnění	224
§ 3 Důvody zániku zmocnění a výjimky z jejich úplného uplatnění	225
§ 4 Prokura	226
III. Zákonné zastoupení a opatrovnictví	227
§ 1 Společná pravidla	227
§ 2 Zákonné zastoupení	228
§ 3 Opatrovnictví	229
A. Obecně	229
B. Opatrovnictví člověka	230
C. Opatrovnictví právnické osoby	233
Hlava pátá. Subjektivní práva a povinnosti	234
I. Subjektivní právo	234
§ 1 Pojem a složky subjektivního práva	234
§ 2 Druhy subjektivních práv	237
§ 3 Výkon a tzv. zneužití subjektivního práva	239
§ 4 Ochrana subjektivních práv	242
A. Pojmová vysvětlení	242
B. Institucionální ochrana	243
C. Svépomoc	245
II. Subjektivní povinnost	246
§ 1 Pojem subjektivní povinnosti	246
§ 2 Druhy subjektivní povinnosti	247

§ 3 Občanskoprávní odpovědnost	248
A. Obecně o občanskoprávní odpovědnosti	248
B. Občanskoprávní odpovědnost a sankce	249
C. Právní titul občanskoprávní odpovědnosti a její ostatní předpoklady	251
Hlava šestá. Věci	256
I. Pojem věci a základní pojmy s ním spojené	256
§ 1 Pojem věci	256
§ 2 Pojmy spojené s pojmem věci	258
II. Třídění věcí a jejich specifické podoby	260
§ 1 Třídění věcí	260
A. Obecně k třídění věcí	260
B. Věci hmotné a nehmotné	261
C. Věci nemovité a movité	263
D. Věci druhově určené a jednotlivě určené	265
E. Věci zastupitelné a nezastupitelné	266
F. Věci zužitkatelné a nezužitkatelné	267
G. Věci dělitelné a nedělitelné	268
H. Věci extra commercium a in commercio	268
§ 2 Specifické podoby věcí a související instituty	269
A. Veřejný statek	269
B. Hromadná věc	270
C. Obchodní závod, jeho pobočka a odštěpný závod ...	271
D. Obchodní tajemství	273
E. Budoucí věc	274
III. Součást věci a její příslušenství	275
§ 1 Součást věci	275
A. Obecné vymezení součásti věci	275
B. Součást pozemku	276
C. Negativní vymezení součásti pozemku	277
§ 2 Příslušenství věci	278
A. Obecné vymezení příslušenství věcí	278
B. Specifická vymezení příslušenství věcí	279
IV. Cenné papíry	280
§ 1 Pojem cenného papíru	280
§ 2 Třídění cenných papírů	282
A. Obecně k třídění cenných papírů	282
B. Podoba, resp. technické provedení cenného papíru ..	284

C. Druhy cenných papírů	288
D. Formy cenných papírů	290
E. Zastupitelnost cenných papírů	292
§ 3 Emise cenného papíru a některé související otázky	294

DÍL DRUHÝ. RODINNÉ PRÁVO

Hlava sedmá. Všeobecná pojednání	298
---	-----

I. Rodinné právo – pojem a základní vymezení	298
II. Rodina	299

Hlava osmá. Manželství	303
-------------------------------------	-----

I. Pojem, základní znaky a účel manželství	303
--	-----

II. Vznik manželství	305
----------------------------	-----

§ 1 Obecné předpoklady pro uzavření manželství	305
--	-----

A. Základní předpoklady uzavření manželství	305
---	-----

B. Formální předpoklady uzavření manželství	307
---	-----

(i) Administrativní požadavky a předsňatečná prohlášení	308
--	-----

(ii) Sňatečný projev vůle	309
---------------------------------	-----

§ 2 Formy sňatku	311
------------------------	-----

A. Občanský sňatek	311
--------------------------	-----

B. Církevní sňatek	312
--------------------------	-----

§ 3 Specifické okolnosti při uzavření manželství	314
--	-----

A. Sňatek při ohrožení života	314
-------------------------------------	-----

B. Sňatek uzavřený v zahraničí	315
--------------------------------------	-----

C. Uzavření manželství v zastoupení	316
---	-----

§ 4 Manželství zdánlivé a neplatné	317
--	-----

A. Zdánlivé manželství	318
------------------------------	-----

B. Neplatnost manželství	321
--------------------------------	-----

III. Obsah manželství	325
-----------------------------	-----

§ 1 Základní vymezení obsahu manželství	325
---	-----

§ 2 Práva a povinnosti manželů osobní povahy	327
--	-----

A. Povinnost vzájemné úcty a respektu	327
---	-----

B. Povinnost manželů žít spolu	327
--------------------------------------	-----

C. Povinnost být si věrni	328
---------------------------------	-----

D. Povinnost vzájemné podpory	328
-------------------------------------	-----

E. Povinnost udržovat rodinné společenství	329
--	-----

F. Povinnost vytvářet zdravé rodinné prostředí	330
--	-----

G. Povinnost společně pečovat o děti	330
--	-----

H. Informační povinnost	331
I. Povinnost zohledňovat zájmy rodiny	331
J. Rozhodování o záležitostech rodiny	331
K. Obstarávání záležitostí rodiny	332
L. Vzájemné zastupování manželů	334
§ 3 Práva a povinnosti manželů majetkové povahy	334
A. Vyživovací povinnost	334
B. Společné jmění manželů	336
(i) Základní charakteristiky	336
(ii) Zákonný režim	337
(iii) Smluvný režim	345
(iv) Režim založený rozhodnutím soudu	350
(v) Vypořádání zaniklého (zrušeného, zúženého) společného jmění manželů	352
C. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti	358
D. Uspokojování potřeb rodiny	360
E. Bydlení manželů	361
F. Rodinný závod	366
IV. Zánik manželství	371
§ 1 Obecně k právním důvodům a důsledkům zániku manželství	371
§ 2 Smrt, prohlášení za mrtvého a změna pohlaví	371
§ 3 Rozvod	373
A. Obecně o rozvodu	373
B. Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství	375
C. Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství	379
§ 4 Důsledky zániku manželství	381
A. Příjmení	381
B. Vypořádání společných majetkových práv a povinností	382
C. Vyživovací povinnost	383
D. Bydlení	385
E. Pěstounská péče	390
F. Dědická smlouva	391
V. Registrované partnerství (exkurs)	391
§ 1 Pojem a koncepce registrovaného partnerství	391
§ 2 Vznik registrovaného partnerství	392
§ 3 Obsah registrovaného partnerství	394
§ 4 Zánik registrovaného partnerství	399

Hlava devátá. Rodičovství	401
I. Příbuzenství, švagrovství a rodičovství	401
§ 1 Základní znaky příbuzenství a švagrovství	401
§ 2 Vzájemný poměr příbuzenství (švagrovství) a rodičovství v platné právní úpravě	402
II. Určování a popírání rodičovství	403
§ 1 Obecně	403
§ 2 Určování a popírání mateřství	404
A. Určování mateřství	404
B. Popírání mateřství	406
§ 3 Určování a popírání otcovství	407
A. Domněnky otcovství – obecně	407
B. Domněnka svědčící manželce matky	408
(i) Určení otcovství	408
(ii) Popření otcovství	410
C. Domněnka svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění	414
(i) Určení otcovství	414
(ii) Popření otcovství	414
D. Domněnka svědčící muži, který své otcovství souhlasně prohlásí spolu s matkou dítěte	415
(i) Určení otcovství	415
(ii) Popření otcovství	416
E. Domněnka svědčící muži, který souložil s matkou dítěte v tzv. rozhodné době	418
(i) Určení otcovství	418
(ii) Popření otcovství	421
III. Osvojení	422
§ 1 Pojem, funkce a druhy	422
§ 2 Osvojení nezletilého	424
A. Předpoklady a podmínky osvojení nezletilého	424
(i) Obecně	424
(ii) Podmínky a předpoklady na straně osvojitele	426
(iii) Podmínky a předpoklady na straně osvojence	429
(iv) Podmínky a předpoklady na straně rodičů osvojovaného dítěte – souhlas rodičů s osvojením	431
B. Důsledky osvojení	436
C. Zrušení osvojení	438

§ 3 Osvojení zletilého	440
A. Obecně	440
B. Typy osvojení zletilého	441
C. Podmínky osvojení zletilého – přehled	443
D. Následky osvojení zletilého	445
IV. Obsah rodičovství	449
§ 1 Základní vymezení	449
§ 2 Rodičovská odpovědnost	451
A. Pojem a základní znaky	451
B. Nositelství a výkon rodičovské odpovědnosti	453
(i) Nositelství rodičovské odpovědnosti	453
(ii) Výkon rodičovské odpovědnosti	455
C. Obsah rodičovské odpovědnosti	459
(i) Péče o dítě a jeho ochrana	459
(ii) Udržování osobního styku s dítětem	462
(iii) Výchova dítěte a jeho vzdělání	465
(iv) Určení místa bydliště dítěte	469
(v) Zastoupení dítěte	470
(vi) Péče o jmění dítěte	471
§ 3 Vyživovací povinnost	479
A. Obecně k vyživovací povinnosti a právu na výživné ..	479
B. Vyživovací povinnost rodičů k dětem	481
§ 4 Jméno a příjmení dítěte	489
A. Obecně	489
B. Příjmení dítěte	489
C. Osobní jméno dítěte	490
§ 5 Povinnosti dětí ve vztahu k rodičům a dalším příbuzným (exkurs)	491
Hlava desátá. Náhradní péče o děti	494
I. Obecně	494
II. Poručenství	495
§ 1 Pojem a charakteristika	495
§ 2 Vznik poručenství	497
§ 3 Obsah poručenství	499
§ 4 Zánik	500

III. Opatrovnictví dítěte	502
§ 1 Pojem a charakteristika	502
§ 2 Vznik opatrovnictví dítěte	503
§ 3 Obsah opatrovnictví dítěte	505
§ 4 Zánik opatrovnictví dítěte	506
IV. Svěření dítěte do péče jiné osoby (svěření)	507
§ 1 Pojem a charakteristika	507
§ 2 Vznik svěření	508
§ 3 Obsah svěření	510
§ 4 Zánik svěření	511
V. Pěstounská péče	511
§ 1 Pojem a charakteristika	511
§ 2 Vznik pěstounské péče	514
§ 3 Obsah pěstounské péče	515
§ 4 Zánik pěstounské péče	516
VI. Ústavní výchova	517
§ 1 Pojem a charakteristika	517
§ 2 Vznik ústavní výchovy	519
§ 3 Obsah ústavní výchovy	521
§ 4 Zánik ústavní výchovy	522
Seznam použité literatury	523
Věcný rejstřík	529
Summary	540